

УДК 338.43.009.126

В. С. Ніценко,

доктор економічних наук, доцент,
доцент кафедри бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту
Одеського національного університету імені І.І. Мечникова
Французький бульвар, 24/26, м. Одеса, 65058, Україна
e-mail: nicik11071981@mail.ru

І. А. Дворніков,

аспірант кафедри економіки та управління
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова
вул. Французький бульвар, 24/26, м. Одеса, 65058, Україна

**ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМКИ ПІДВИЩЕННЯ
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ВИРОБНИКІВ ЗЕРНА**

Досліджено досягнутий рівень урожайності зернових культур у взаємозв'язку з потенційною. Визначено регіони-лідери з виробництва зерна та урожайності зерна у 2013 р. Проведено порівняння урожайності основних зернових культур в Україні та провідних країнах виробників. Розкрито основні проблеми, що стримують розвиток конкурентоспроможності зернового господарства. Наведено шляхи підвищення ефективності виробництва та конкурентоспроможності виробництва зерна в сільському господарстві.

Ключові слова: урожайність, валовий збір, сільське господарство, проблеми розвитку, конкурентоспроможність зерна

Виробництво зерна в Україні є провідною ланкою сільського господарства. В структурі доходів від реалізації продукції аграрників зернові культури посідають провідне місце, тобто вважаються бюджето формуючою продукцією. Більша частина вирощеної продукції експортується, інша – перероблюється в середині країни, задовольняючи потреби в сировині борошномельні, хлібопекарські, кондитерські, харчові, комбікормові та інші підприємства. Таким чином, вплив зерна на розвиток вітчизняного агропродовольчого комплексу переоцінити складно.

В умовах обмеження доступності фінансово-кредитних ресурсів для виробників зерна, зниження його виробничої собівартості та підвищення урожайності набувають першочергових завдань. За останній рік вартість сільськогосподарської техніки, сировини і матеріалів, що використовуються для вирощування зернової групи суттєво зросли.

Тому, важливим завданням економічної і аграрної науки є напрацювання шляхів підвищення конкурентоспроможності вітчизняних виробників зерна.

Метою статті є аналіз поточного стану виробництва зерна та визначення рівня конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств в розрізі регіонів, основних проблем, що стримують розвиток зерновиробництва та опрацювання шляхів підвищення конкурентоспроможності виробників зерна.

Проблеми підвищення конкурентоспроможності виробників зерна в Україні завжди привертала увагу багатьох вчених аграрників. Великий доробок у вирішенні зазначених проблем зробили М. Д. Безуглий [3; 9], М. В. Зубець

[1; 6; 9], Ю. О. Лупенко [13], В. Я. Месель-Веселяк [1; 13], П. Т. Саблук [1], В. П. Ситник [9], М. В. Присяжнюк [1; 3], М. М. Федоров [1] та багато інших. Однак, зміни, що відбуваються на ринку зерна потребують додаткових досліджень та пророблень.

Останніми роками валові збори зерна в Україні суттєво зросли. У 2013 р. обсяг виробництва зерна перевищив показник 1990 р. на 23,6% і став найвищим за роки незалежності нашої країни. Основними зерновими регіонами в Україні у 2013 р. були Вінницький (7,7%), Дніпропетровський (5,9%), Кіровоградський (6,0%), Київський (5,3%), Одеський (5,8%), Полтавський (8,9%), Сумський (5,7%), Харківський (6,7%), Черкаський (6,5%) Чернігівський (5,0%), на частку яких припадає 68,2;% загального валу зерна.

Використовуючи запропоновану методику М. Д. Безуглим і М. В. Присяжнюком [3] проведемо порівняння фактичної та біологічної урожайності та валових зборів зерна на основі таблиці 1.

Таблиця 1

Фактичні та біологічні розміри виробництва зерна за регіонами у 2013 р.

Області	Площа збору, тис га	Урожайність, ц/га			Валовий збір, тис ц		
		фактична	біологічна	відхил. (+, -)	фактичний	біологічний	відхил. (+, -)
Україна	15804,4	39,9		-21,7	63051,3	97355,1	-34303,8
Автономна Республіка Крим	476,3	16,1		-45,5	764,8	2934,0	-2169,2
області							
Вінницька	871,7	55,7	61,6	-5,9	4852,3	5369,7	-517,4
Волинська	264,7	34,1		-27,5	902,0	1630,6	-728,6
Дніпропетровська	1164,0	31,9		-29,7	3710,3	7170,2	-3459,9
Донецька	769,4	28,7		-32,9	2210,3	4739,5	-2529,2
Житомирська	411,7	51,2		-10,4	2108,6	2536,1	-427,5
Закарпатська	87,5	37,1		-24,5	325,0	539,0	-214,0
Запорізька	891,2	23,7		-37,9	2111,0	5489,8	-3378,8
Івано-Франківська	157,5	43,0		-18,6	677,6	970,2	-292,6
Київська	600,3	55,7		-5,9	3343,0	3697,8	-354,8
Кіровоградська	854,6	44,2		-17,4	3781,4	5264,3	-1482,9
Луганська	537,7	24,0		-37,6	1292,9	3312,2	-2019,3
Львівська	300,2	39,5		-22,1	1186,1	1849,2	-663,1
Миколаївська	952,3	29,4		-32,2	2803,8	5866,2	-3062,4
Одеська	1176,2	31,2		-30,4	3670,8	7245,4	-3574,6
Полтавська	1009,8	55,9		-5,7	5639,6	6220,4	-580,8
Рівненська	267,7	41,4		-20,2	1108,6	1649,0	-540,4
Сумська	664,4	54,0		-7,6	3588,1	4092,7	-504,6
Тернопільська	477,3	46,7		-14,9	2228,9	2940,2	-711,3
Харківська	1041,8	40,3		-21,3	4201,5	6417,5	-2216,0
Херсонська	759,8	22,2		-39,4	1686,4	4680,4	-2994,0
Хмельницька	607,9	50,0	-11,6	3039,5	3744,7	-705,2	
Черкаська	655,1	62,1	0,5	4068,5	4035,4	33,1	
Чернівецька	136,0	46,0	-15,6	625,5	837,8	-212,3	
Чернігівська	668,5	46,7	-14,9	3123,6	4118,0	-994,4	

Джерело: розраховано на основі [12].

Найвищий рівень конкурентоспроможності за урожайністю спостерігається в господарствах Вінницької, Київської, Полтавської, Сумської та Черкаської областей. При чому, тільки аграрії Черкаської області змогли перевершити рівень біологічної урожайності на 0,5 ц/га, через що зібрали на 33,1 тис ц більше зерна.

В областях лідерах за валовим клином зерна – Дніпропетровській, Кіровоградській, Одеській, Харківській, Чернігівській – рівень фактичної урожайності нижчий за біологічну на 29,7 ц/га, 17,4, 30,4, 21,3 та 14,9 ц/га відповідно. Найбільший недобір зерна простежується в Одеській, Дніпропетровській і Миколаївській областях – понад 3 млн. т.

Загальний недобір зерна за 2013 р. становить 34,3 млн. т, що еквівалентно 34300 тракторів Case IH Magnum 340 потужністю 340 к.с., або 37085 комбайнів John Deere 9860 STS потужністю 375 к.с., або сумі 6,86 млрд. дол.

За 2012-2013 рр. в сільськогосподарських підприємствах урожайність основних зернових культур – пшениці та кукурудзи – має велику амплітуду коливання, що негативно позначається на валових зборах. Тому, у 2013 р. країни-лідери виробництва зерна зайняли високі місця у рейтингу урожайності і пшениці, і кукурудзи (табл. 2).

Таблиця 2

Урожайність зернових культур в Україні
та провідних країнах-виробниках зерна

Країна	Зернові культури				Місце у рейтингу			
	Пшениця		Кукурудза		Пшениця		Кукурудза	
	2012	2013	2012	2013	2012	2013	2012	2013
Китай	48,4	49,9	58	59	2	2	5	4
Індія	29,9	31,8	25	25	4	3	6	6
США	29,4	31,2	92	77	6	4	2	3
Франція	66,6	71,5	102	92	1	1	1	1
Канада	29,6	28,6	89	92	5	5	3	2
Україна	33,5	28,0	64	48	3	6	4	5
Краще українське підприємство					Неофіційний рейтинг			
Сварог Вест Груп	61	63	103	118	2	2	1	1

Джерело: побудовано на основі [2, с. 19-20] та власні розрахунки.

В Україні на протязі 2012-2013 рр. спостерігається суттєве скорочення рівня продуктивності зернових культур, що пов'язано, в першу чергу, з несприятливим ґрунтово-кліматичними умовами. Що й призвело до катастрофічного зниження урожайності і низького місця у рейтингах. Навпаки, одне з найкращих підприємств України – Сварог Вест Груп – за підсумками неофіційного рейтингу, зайняло 2 місце за рівнем урожайності пшениці і 1 – по кукурудзі.

Основними проблемами, на нашу думку, що стримують зростання урожайності зернових культур є наступні:

- зношена матеріально-технічна база господарств. По деяким видам основних засобів знос сягає 75-90%. Щорічні втрати від несвоєчасного збирання урожаю та неякісної роботи застарілої техніки сягають до 10%;

- використання традиційних технологій вирощування зернових культур з великою кількістю технологічних операцій;
- обмежений доступ до кредитно-фінансових ресурсів через їх дорожнечу. Відсоткові ставки коливаються на рівні 30-40%;
- високий рівень інфляції в економіці країни. У 2014 р. рівень інфляції склав 24,9%;
- відсутність регулювання НБУ курсу грошової національної одиниці;
- нестача оборотних засобів для ведення операційної діяльності. Внесення мінеральних добрив, засобів захисту рослин на рівні 40-60% потреби. Скорочення кількості технологічних операцій через економію на ПММ;
- монополізація посередницькими структурами основних збутових каналів зерна. Найбільші зернотрейдери, серед яких Нібулон, Альфред С. Топфер Інтернешенал, Серна, Луї Дрейфус Україна, ДПЗКУ, Кернел, Райз, Бунге, Каргілл, Агротрейд та інші, які експортують до 70-80% зернових культур;
- диспаритет цін на зерно та промислові вироби та продукцію (техніку, мінеральні добрива, засоби захисту рослин тощо);
- скорочення бюджетних дотацій на підтримку виробників зерна;
- переважно сировинне спрямування більшості виробників;
- нестача сховищ для зберігання зерна тощо.

В цілому усі проблеми можна об'єднати у наступні блоки: виробничий, технологічний, фінансовий, обслуговуючий (табл. 3).

Найбільший вплив на розвиток зернового господарства справляють фінансовий та обслуговуючий блоки, оскільки виступають у якості зовнішніх факторів. Нестача грошових засобів не дає можливості не тільки перейти на технологію No-till, але й оновити й оптимізувати склад машинно-тракторного парку.

За словами німецького вченого професора К. Кельнера, існує кілька причин, чому аграрним виробникам у всьому світі слід переходити від традиційного сільського господарства до ресурсозберігаючого. Це руйнування ґрунтів внаслідок ерозії та накопичення солей, руйнування гумусного шару ґрунту і зниження біологічного різноманіття ґрунтів внаслідок інтенсивної обробки, а також зростання викидів вуглекислого газу.

Ресурсозберігаючі методи обробки ґрунту мають багато переваг, зокрема економія (палива, людської і машинної праці) і зменшення шкоди для навколишнього середовища. У той же час аграрним виробникам варто враховувати, що перехід від традиційної оранки може бути непростим, а обладнання коштує дорого. Крім того, підвищуються витрати на гербіциди, а врожайність в перший час може знизитися. За словами фахівців компанії «Українські Аграрні Інвестиції», теоретичними перевагами mini-till є:

- підвищення прибутковості;
- зниження витрат на дизельне паливо;
- збереження вологості;
- збереження гумусу;
- запобігання ерозії;
- скорочення капітальних витрат і витрат на оплату праці;

- збереження структури ґрунту через обробку на різних глибинах;
- уникнути формування будь-яких борозен;
- розширення можливостей послідовного посіву різних культур [5].

Таблиця 3

Проблеми, що стримують розвиток виробництва зерна

		БЛОКИ			
		Виробничий	Технологічний	Фінансовий	Обслуговуючий
ПРОБЛЕМИ	Зношена матеріально-технічна база	Застосування традиційних технологій	Нестача оборотних коштів	Нестача сховищ для зберігання зерна	
	Сировинне спрямування виробників	Незначна частка ресурсозберігаючих технологій	Високий рівень інфляції	Монополізація посередницькими структурами основних збутових каналів зерна	
	Відсутність переробних потужностей		Скорочення бюджетних дотацій	Диктат цін переробних підприємств	
			Диспаритет цін на зерно та промислові вироби та продукцію	Дорожнеча послуг машинно-технологічних станцій	
			Відсутність регулювання НБУ курсу грошової національної одиниці		
			Обмежений доступ до кредитно-фінансових ресурсів		

Джерело: дослідження автора.

Науковими установами розроблено і запроваджено у виробництво сучасні конкурентоспроможні інтенсивні технології вирощування зернових культур з урожайністю зерна озимої пшениці 80-100 ц/га, ярого ячменю – 60-70 ц/га, гороху – 45-50 ц/га, кукурудзи – 100-140 ц/га. У цих технологіях поряд із застосуванням традиційних добрив буде використовуватись побічна продукція попередників як органічних добрив, а також сидеральні добрива. При обробі ґрунту будуть використовуватись наукові розробки з мінімізації, вологозбереження, суміщення операцій шляхом застосування комбінованих агрегатів, а також технології прямої сівби [10].

За різними підрахунками аграрний сектор економіки, станом на 2013 р., потребує до 250 млрд. грн. інвестицій (кредитів), з яких на щорічну потребу в оборотних засобах припадає біля 7-8 млрд. грн., решта – на оновлення основних засобів. Якщо ж враховувати поточні реалії (рівень інфляції та плаваючий курс національної грошової одиниці), то дана цифра зросте як мінімум удвічі – до 500 млрд. грн.

Українські аграрії отримують субсидій в середньому 25 Євро/га. Для порівняння: в сусідніх Румунії та Болгарії – 191 і 320 Євро/га відповідно, а в Греції цей показник взагалі сягає 709 Євро/га. Останні 5 років головними пільгами для українських аграріїв були дотації з ПДВ. Розмір бюджетних субсидій постійно скорочувався [2, с. 40].

Конкурентоспроможність підприємств зернового сектору проявляється у доступі до кредитно-фінансових ресурсів, застосуванні інноваційних зразків техніки, впровадженні ресурсозберігаючих технологій вирощування культур, розвиненій логістиці, наявності власних елеваторних потужностей, наявністю підрозділів, які займаються експортом як власного, так і придбаного зерна (табл. 4).

Таблиця 4

Порівняння конкурентоспроможності зерна та іншої продукції
в Україні у 2013 р.

Види продукції	Виробництво, тис т	Експорт, тис т	Частка експорту, %	Дохід від експорту, млн. дол.
Пшениця	22279,3	7762,3	34,8	1891,5
Ячмінь	7561,6	2339,5	30,9	575,7
Кукурудза на зерно	30949,6	16729,3	54,1	3833,3
Разом по групі зернових культур	60790,5	26831,1	44,1	6300,5
Соняшникова олія	3856,2	3209,4	83,2	3281,3
Ріпак	2353,0	2346,7	99,7	1197,2
Соя	2774,3	1492,5	53,8	742,3
Соняшник	11037,4	70,2	0,6	49,0

Джерело: складено та розраховано на основі [2, с. 15].

Як бачимо, зернова група приносить найбільший обсяг виручки від експорту – 6300,5 млн. грн., зокрема на кукурудзу припадає 60,8% доходу зернових. Необхідно відзначити, що продукція переробки (соняшникова олія) займає вагому позицію в експорті – 3281,3 млн. грн. Експорт насіння соняшнику майже припинився і сягає незначної відмітки – 0,6% обсягу виробництва, оскільки майже увесь урожай переробляються на маслоекстракційних заводах України. Останній приклад наочно показує приховані потенційні можливості виробників, що дасть змогу наростити рівень доходу від збуту готової продукції та залишити додаткову вартість у їх розпорядженні.

У 2013 р. виробництво зернових культур залишається найбільш інвестиційно-привабливим напрямком, зважаючи на наступні фактори:

- високий рівень рентабельності, в середньому більше 25%, залежно від культури, погодних умов та ефективності господарств;
- порівняно невисокий рівень інвестицій, в середньому 1-2 тис дол. на гектар, що дозволяє досягти середнього строку окупності протягом 2-4 років;
- наявність потенціалу подальшої консолідації галузі. Сьогодні, великі холдинги контролюють близько 20% всіх орних земель в Україні;

- більш низький рівень волатильності ринкових цін у порівнянні з іншими напрямками сільськогосподарського сектора за рахунок стабільного попиту з боку експортерів [4, с. 85].

Потужними операторами зернового ринку виступають агрохолдинги. Згідно з дослідженням «Найбільші агрохолдинги України 2014», проведеним агенцією AgriSurvey, урожайність зернових культур в агрохолдингах у 2013 році була вища на 48%, ніж середній показник по Україні. У розрізі культур урожайність пшениці в агрохолдингах склала 41,8 ц/га, кукурудзи – 78,2 ц/га та ячменю – 30,6 ц/га відповідно на 23%, 22% та 31% вище за середні показники по цих культурах [11].

Сировинний характер сільськогосподарського сектора не здатний підняти економіку країни, так як виробництво та експорт сировини мають низьку додану вартість. До того ж, концентрація виключно на виробництві сировини уповільнює впровадження інноваційних методів та технологій у сфері сільського господарства, перешкоджає рівномірному розвитку його різних галузей. Для того щоб змінити дану тенденцію, українським аграріям, як великим агрохолдингам, так і фермерським господарствам, необхідно переходити до переробки сировини та випуску готової продукції.

При цьому невеликі обсяги виробництва і обмежений бюджет не є перешкодами. Готову продукцію можна реалізовувати на локальному ринку, витримуючи конкуренцію з великими брендами і оптовими постачальниками за рахунок співвідношення ціна/якість.

Перевагами переробки є не тільки збільшення прибутковості бізнесу:

1. Переробка допомагає ефективно використовувати побічні продукти і непродані надлишки сировини.

2. Переробка дозволяє продовжити сезон продажів.

3. Якщо ми говоримо, наприклад, про зернові культури, які довго зберігаються, то ви можете займатися їх переробкою в сезон, коли ціни на зерно низькі. Таким чином, ваш аграрний комплекс буде функціонувати цілий рік.

4. Створення власного виробництва забезпечує нові робочі місця і продовження терміну зайнятості співробітників «в не сезон»;

5. Агрокомпанія, що має власні виробничі потужності, може надавати послуги з переробки іншим компаніям, у яких немає власного виробництва [8].

Готова продукція має набагато більш тривалий термін зберігання, ніж сировину. Відповідно, цілорічні продажі допомагають збалансувати «сезонність» прибутку.

Таким чином, розроблення наукових основ виробництва якісної харчової продукції повинно включати [9, с. 16]:

- розроблення наукових основ новітніх технологій виробництва харчових продуктів і сировини для задоволення потреб населення у повноцінному і раціональному харчуванні;

- наукове обґрунтування вимог до якості сировини як найважливішої передумови виробництва високоякісної та безпечної продукції;

- розроблення гармонізованих із світовими вимогами технічних регламентів і законодавчих актів регулювання питань виробництва та переробки продовольчої сировини і харчових продуктів;

- розроблення ресурсощадних технологій виробництва високоякісних продуктів харчування для забезпечення досягнення європейського рівня якості вітчизняної продукції.

Метою стратегії розвитку рослинництва, зокрема зерновиробництва, є забезпечення стабільного нарощування виробництва продукції для потреб внутрішнього і зовнішнього ринку та підвищення ефективності галузі [13, с. 12].

Основними стратегічними цілями розвитку рослинництва з урахуванням визначеної мети є [13, с. 13-14]:

1. Збільшення виробництва продукції рослинництва
2. Створення збалансованої кормової бази для тваринництва
3. Створення сировинної бази для біоенергетики. Спрямувати на виробництво біоетанолу: кукурудзи – в 2015 р. – 8,0 млн. тонн, у 2020 р. – 10,0 млн. тонн
4. Нарощування експорту продукції рослинництва та продуктів її переробки. Збільшення обсягів експорту зерна у 2015 р. – до 29,0 млн. т, у 2020 р. – до 33,5 млн. т.
5. Підвищення урожайності сільськогосподарських культур. Збільшення урожайності зернових у 2015 р. до 43,8 ц/га, у 2020 р. – до 49,4 ц/га.

Згідно Програми «Зерно України – 2015» в Україні планується наростити обсягу валового збору зернових культур до 71 млн. т. у 2015 р., і до 80 млн. т у 2017 р. [10].

Основний напрямок роботи з виробництва зерна у кожному регіоні, районі й господарстві, на думку М. В. Присяжнюка, М. В. Зубця, В. Я. Месель-Веселяка, П. Т. Саблука, М. М. Федорова, полягає у використанні таких чинників [1, с. 102; 6, с. 246-247]:

- поглиблення спеціалізації і концентрації виробництва на всіх рівнях його організації;
- оптимізація структури посівів, освоєння науково обґрунтованих сівозмін;
- удосконалення розміщення зернових культур у напрямі поглиблення спеціалізації базових районів кожної області з виробництва зерна;
- оптимізація міжрегіональних потоків зерна і продуктів його переробки в межах потреб у продовольчих та фуражних ресурсах інших регіонів та створення загальнодержавних і експортних ресурсів;
- упровадження ресурсозберігаючих екологоощадних технологій обробки ґрунту;
- широке запровадження комплексної біологізації захисту рослин;
- використання переваг системи органічного удобрення ґрунтів;
- підвищення окупності застосування мінеральних добрив, фізіологічно активних речовин та пестицидів;
- удосконалення і розвиток системи насінництва в загальному контексті сортового забезпечення посівів;

- упровадження високоефективних конкурентоспроможних технологій вирощування зернових культур.

Важливим фактором росту урожайності і підвищення економічної ефективності виробництва зерна є раціональне розміщення культур у регіонах України.

Структура зерновиробництва саме за територіальним аспектом потребує вирішення трьох завдань:

- по-перше, удосконалення розміщення зернових культур за природно-економічними зонами, з урахуванням наявності еродованих, малопродуктивних чи екологічно забруднених земель;

- по-друге, впровадження глибшої спеціалізації базових областей щодо виробництва зерна;

- по-третє, раціональне розміщення потужностей заготівельно-переробної сфери з метою оптимізації обсягів тривалого зберігання зерна, транспортних витрат тощо [1, с. 102].

За нашими дослідженнями в Україні нараховується 31,6 млн. т. сертифікованих зернових складів, то потрібно інвестувати ще 13,6 млрд. дол. Для виконання програми «Зерно України – 2015» необхідно мати 100 млн. т. елеваторних потужностей, так як 15% складають перехідні запаси. Також необхідно врахувати сертифікованих зернових складів для зберігання олійних культур (15-20 млн. т.) – 4 млрд. дол. Таким чином, інвестиції у розбудову елеваторної інфраструктури складуть 17,6 млрд. дол. [7, с. 130].

Проведені дослідження дають можливість зробити наступні висновки.

Запровадження системи мінімального і нульового обробітку ґрунту зменшить шкідливий вплив на ґрунт, викиди в атмосферне повітря. Перевагами вказаних ресурсозберігаючих технологій є зменшення кількості одиниць наявних машин та механізмів, збільшення, одночасно, частки потужних та надпотужних видів техніки, використання залишків культур (соломи, сіна тощо) у вигляді органічних добрив. Недоліками такої технології є висока вартість різних видів техніки, що завозиться з закордону та підвищення норм витрат, у перші роки, гербіцидів, з поступовим відмовленням від їх застосування.

Найбільш проблемними питаннями, що стримують конкурентоспроможність господарств зернового сектору, є нестача грошових коштів для ведення операційної діяльності, згорання державних і регіональних програм фінансування розвитку сільськогосподарського виробництва, у т.ч. зернового, високі ставки кредитів банків, монопольне положення посередницьких та переробних підприємств на ринку зерна, що призводить до неповного виконання циклу технологічних операцій, неможливості придбати насіння високих репродукцій (районованих) культур, не виконання норм внесення мінеральних добрив та засобів захисту рослин, низького рівня використання генетичного і біологічного потенціалів культур.

Для забезпечення функціонування та подальшого розвитку зернового комплексу на період до 2015 р. необхідно забезпечити стабільне державне фінансування галузі, яке можливо реалізувати двома способами [10]:

1. Запровадження тимчасового збору для створення Фонду підтримки українського села в розмірі 1% обігу всіх товарів, робіт і послуг.

2. Спрямування на розвиток агропромислового комплексу фіксованої частки бюджету країни, яка має становити 10%.

Одним з напрямків підвищення фінансового забезпечення виробників зерна є запровадження механізму заставних та інтервенційних закупок зерна у розмірі 18 млрд. грн. Аграрним фондом України.

Відсутність переробних потужностей у виробників зерна (первинних ланок) та збут за низькими цінами дає можливість розвивати не власну виробничо-переробну базу, а підприємствам посередникам, які займаються не тільки експортом сировини, а й реалізацією готової продукції.

Вирішення наведених проблем надасть можливість не тільки підвищити рівень доходності (прибутковості) вирощування зернових культур, а й змінити структуру збуту з сировинного напрямку на готову продукцію, що підвищить фінансову міцність підприємства, забезпечить можливість цілорічного надходження доходу та залишити додану вартість не у посередників і переробників зерна, а направити їх на розвиток та розширення власної виробничої бази підприємства.

Список використаної літератури

1. Аграрний сектор економіки України (стан і перспективи розвитку) / [Присяжнюк М. В., Зубець М. В., Саблук П. Т. та ін.]; за ред. М. В. Присяжнюка, М. В. Зубця, В. Я. Месель-Веселяка, М. М. Федорова. – К. : ННЦ ІАЕ, 2011. – 1008 с.
2. Агробізнес України : Інфографічний довідник / Baker Tilly, Latifundist Media. – К., 2014. – 43 с.
3. Безуглий М. Д. Сучасний стан реформування аграрно-промислового комплексу України / М. Д. Безуглий, М. В. Присяжнюк. – К. : Аграр. наука, 2012. – 48 с.
4. Ведение аграрного бизнеса в Украине // Украинский клуб аграрного бизнеса. – К., 2013. – 95 с.
5. Главные причины перехода аграриев к минимальной и нулевой обработке земли [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bakertilly.ua/ru/news/id684>. – Назва з екрану.
6. Наукові основи агропромислового виробництва в зоні Степу України / редкол. : М. В. Зубець (голова) та ін. – К. : Аграрна наука, 2010. – 986 с.
7. Ніценко В. С. Зернові елеватори : стан та інвестиційні горизонти / В. С. Ніценко // Вісник ХНАУ [Серія «Економічні науки»]. – 2012. – № 10. – С. 122-133.
8. Переработка как дополнительный доход : основные преимущества и вызовы для аграриев [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bakertilly.ua/ru/news/id705>. – Назва з екрану.
9. Пріоритетні завдання аграрної науки України / [М. В. Зубець, В. П. Ситник, М. Д. Безуглий та ін.]. – К. : ННЦ «ІАЕ», 2008. – 32 с.
10. Програма «Зерно України – 2015». – К. : ДІА, 2011. – 48 с.
11. Продуктивність виробництва зерна в агрохолдингах на 48% вища, ніж середній показник в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://a7d.com.ua/novini/18581-produktivnost-virobnictva-zerna-v-agroholdingah-na-48-vischa-nzh-seredny-pokaznik-v-ukrayin.html>. – Назва з екрану.
12. Рослинництво України 2013 р. : Статистичний збірник / за ред. Н. С. Власенко. – К. : Державна служба статистики України, 2014. – 180 с.
13. Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року / за ред. Ю. О. Лупенка, В. Я. Месель-Веселяка. – К. : ННЦ «ІАЕ», 2012. – 182 с.

Стаття надійшла 12.10.2015 р.

В. С. Ниценко,

доктор экономических наук, доцент,
доцент кафедры бухгалтерского учета, анализа и аудита
Одесского национального университета имени И. И. Мечникова
Французский бульвар 24/26, г. Одесса, 65058, Украина
e-mail: nicik11071981@mail.ru

И. А. Дворников,

аспирант кафедры экономики и управления
Одесского национального университета имени И. И. Мечникова
ул. Французский бульвар, 24/26, г. Одесса, 65058, Украина

ПРОБЛЕМЫ И НАПРАВЛЕНИЯ ПОВЫШЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ПРОИЗВОДИТЕЛЕЙ ЗЕРНА

Аннотация

Исследовано достигнутый уровень урожайности зерновых культур в взаимосвязи с потенциальной. Определены регионы-лидеры по производству зерна и урожайности зерна в 2013 г. Проведено сравнение урожайности основных зерновых культур в Украине и ведущих странах производителях. Раскрыты основные проблемы, сдерживающие развитие конкурентоспособности зернового хозяйства. Приведены пути повышения эффективности производства и конкурентоспособности производства зерна в сельском хозяйстве.

Ключевые слова: урожайность, валовой сбор, сельское хозяйство, проблемы развития, конкурентоспособность зерна

V. S. Nitsenko,

Doctor of Economic Sciences,
Associate Professor of the Department of accounting, analysis and audit
Odesa I. I. Mechnykov National University,
24/26 Frantsuzsky Boulevard, Odesa, 65058, Ukraine
e-mail: nicik11071981@mail.ru

I. A. Dvornikov,

Postgraduate student of the Department of Economics and Management,
Odesa I. I. Mechnykov National University,
24/26, Frantsuzskiy blrd., Odesa, 65058, Ukraine

PROBLEMS AND DIRECTIONS OF THE COMPETITIVENESS OF GRAIN PRODUCERS IMPROVING

Summary

The subject of research is theoretical and practical approaches of grain production in Ukrainian agricultural enterprises, problems and ways of its improvement raising.

Purpose of the article is an analysis of the current state of grain production and determining the level of competitiveness of agricultural enterprises in the regions and between countries, the main problems hampering the development of grain production and processing of ways to improve the competitiveness of grain.

The author used the following methods: comparison – to determine the actual level of biological productivity and between countries; analysis – to identify trends in grain production; monographic – to study advanced experience of domestic enterprises – producers of grain; abstract logical – for theoretical generalizations and drawing conclusions.

The result of the research is the main problems identifying that hinder the growth and yield of crops, grain production's basic strategic principles formulating.

Areas of application results: materials research can be used by scientists and specialists to address improving the competitiveness of grain production in agriculture.

The most problematic issues, which hamper the competitiveness of farms grain sector, are the lack of funds for maintenance operations, curtailment of state and regional funding programs of agricultural production, including grain, high rates of bank loans monopoly mediation and processing facilities for grain, resulting in part of the loop manufacturing operations, the inability to buy seeds of high reproductions (zoned) crops, no performance standards of mineral fertilizers and plant protection, low use genetic and biological potential of crops.

The main directions of the grain competitiveness improving is the introduction of intensive production technologies, including minimum and zero tillage, integrated structures forming or joining them, introducing a mechanism pledge and intervention purchases of grain and so on.

Keywords: productivity, gross harvest, agriculture, development issues, the competitiveness of the grain

References

1. Prysiashniuk, M. V., Zubets, M. V. & Sabluk, P. T. (2011). Ahrarnyi sektor ekonomiky Ukrainy (stan i perspektyvy rozvytku) [Ukrainian agricultural sector (its shape and development perspectives)]. Kyiv : NNTs IAE. [in Ukrainian].
2. Baker Tilly, Latifundist Media. (2014). Ahrobiznes Ukrainy : Infografichnyi dovidnyk [Agricultural Business in Ukraine : Infographical directory]. Kyiv. [in Ukrainian].
3. Bezuhlyi, M. D. & Prysiashniuk, M. V. (2012) Suchasnyi stan reformuvannia ahrarnopromysloвого kompleksu Ukrainy [Modern state of agricultural and productive complex reformation in Ukraine]. Kyiv : Ahrar. nauka. [in Ukrainian].
4. Vedenie agrarnogo biznesa v Ukraine [Agricultural business in Ukraine]. Ukraynskii klub agrarnogo biznesa – Ukrainian club of agrarian business. Kyiv. [in Russian].
5. Glavnie prichiny perekhoda agrariiev k minimalnoy i nulevoy obrabotke zemli [The main reasons for the transition of farmers to minimum and zero tillage]. Retrieved from <http://www.bakertilly.ua/ru/news/id684>. [in Russian].
6. Zubets', M. V. (2010). Naukovi osnovy ahropromysloвого vyrobnytstva v zoni Stepu Ukrainy [Scientific bases of agricultural production in the Steppe zone of Ukraine]. Kyiv : Ahrarna nauka. [in Ukrainian].
7. Nitsenko, V. S. (2012). Zernovi elevatory : stan ta investytsiini horyzonty [Grain elevators : status and investment horizons]. Visnyk KhNAU – Serii «Ekonomichni nauky» – Bulletin of KhNAU : Economical sciences, № 10, pp. 122-133. [in Ukrainian].
8. Pererobotka kak dopolnitelny dokhod : osnovnie preimushchestva i vyzovy dlia agrariiev [Recycling as an additional income : the main advantages and challenges for farmers]. Retrieved from <http://www.bakertilly.ua/ru/news/id705>. [in Russian].
9. Zubets', M. V., Sytnyk, V. P. & Bezuhlyi, M. D. (2008). Priorityetni zavdannia ahrarnoi nauky Ukrainy [Priorities of agricultural science in Ukraine]. Kyiv : NNTs «IAE». [in Ukrainian].
10. Prohrama «Zerno Ukrainy – 2015» [The program “Grain of Ukraine – 2015”]. Kyiv: DIA, 2011. – 48 p. [in Ukrainian].
11. Produktivnist' vyrobnytstva zerna v ahrokhodynakh na 48% vyshcha, nizh serednii pokaznyk v Ukraini [Productivity of grain production in agricultural holdings is 48% higher than average]. Retrieved from <http://a7d.com.ua/novini/18581-produktivnst-virobnictva-zerna-v-agroholdingah-na-48-vischa-nzh-seredny-pokaznyk-v-ukrayin.html>. [in Ukrainian].
12. Vlasenko, N. S. (2014). Roslynnytstvo Ukrainy 2013 r. : Statystychnyi zbirnyk [Crop production of Ukraine in 2013 : Statistical collection]. Kyiv : Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. [in Ukrainian].
13. Lupenko, IU. O. & Mesel-Veseliaka, V. IA. (2012). Stratehichni napriamy rozvytku sils'koho gospodarstva Ukrainy na period do 2020 roku [Strategic directions of agriculture development in Ukraine till 2020 year]. Kyiv : NNTs «IAE». [in Ukrainian].